

primeriti, da ga težko stane misliti si, kako je lačnemu. Taka je z narodnimi potrebami. Marsikteri tudi izobraženi Nемеc ne more ali se vsaj dela, kakor bi ne mogel zapopasti pritožb nenemških Avstrijancov. Ali kdor živi med njimi in komur ne kalí očesa nikaka strast in sebičnost, bode tudi, kar se tiče narodnosti in jezika, vidil dokaj prave potrebnege. Da je stopnja, na kateri naše ljudstvo stoji, nizka, in da se brez občne omike ne more njega blagovitost povzdigniti, kakor vse želi, to je resnica, ktere nikdor ne spodbija. Ker se pa kri, narodnost, govorica ljudstev ne dá prestaviti ne siloma ne nikakor, je ravno tako gotovo, da se znanosti morejo po ljudstvu le s pomočkom národnega jezika razširjati. Al kako bi to bilo, če se mu kjekod že v ljudskih (kmečkih) šolah vriva ptujščina, in če so višje šole sploh takošne, da se izšolanec in prosti človek več ne razumeta in si dopovedati ne moreta; — kako bo uni temu delil kaj od svojega obilnega kruha dušne omike, kako mu bo razkladal resnice in postave natorstva, človeškega zdravja in družbinskega življenja, če pri vsaki besedi v nemščino zavaža in mu namesti jasnega gladkega poduka nerazumljiva čobodra iz ust prihaja!

Ob šolskih praznikih se odločujejo po vaseh učenci, ki so prišli domú iz mest, od prostih Slovincov in (že na pol tujci) kramljajo nemški, in prosti Slovenec kimaje z glavo sodi: „Kdo vé, ali bo eden izmed njih gospod (to je, duhoven), najberže bodo volcje (tako imenujejo kjekod po Notranjskem vsacega, ki ne študira za mašnika). Samo duhoven (če tudi v svoji delavnosti močno oviran po sedanji uredbi šol), ljudstvu zvest ostaja (med tem ko se druge bistre glavice tujcu pridružujejo slovenstvu v zgubo) in za to tolika želja slovenskih staršev, učakati nove maše svojega sinčka.

Vse drugače in kako lahko bi bilo, da se le nekaj imenitnih učnih predmetov po višjih šolah uči v čistem národnem jeziku. „Pa nimamo učnikov!“ Ni res! imamo jih dovolj, čeravno hvala za to gré njihnemu rodoljubju in ne sedanji uredbi šol. — „Pa nimamo bukev!“ Dosti je, da je jezik uglajen in pripraven za vsako učenost; bukve so berž gotove, če jih je le treba. — „Pa starši sami tega ne želé!“ Starši marsikaj ne želé, nekteri celó šol ne!

Al prestopimo od šol na drugo stran. Bukve je dokaj med ljudstvom; skoraj pri vsaki bajti je kdo, ki zná brati slovensko; in vendar pošiljajo cesarske sodne in druge gosposke terdim Slovincem zgolj nemške pisma, naročila in povabila, da si reveži dostikrat ne vedó kam. Kdo učenih še ni skusil, če je med kmete prišel, kako mu donášajo od vseh strani pisma (šrifte) in ga poprašujejo, kaj to kaj uno hoče, in med tem zdihovaje govore: „Kravo bi dal“, drugi zopet: „par vol bi dal, sto goldinarjev bi dal, če bi znal nemški“. Zakaj pa prijatelj! „Zato, da bi razumel pisma, ki mi hodijo od gosposke, in da bi razumel v kancelii, kaj se meni gospôda“.

Tukaj vidimo izvirek te sumljivosti, te nezaupnosti do gosposkega, do tujca, ki se Slovincu pogostoma očita; tû je izvirek tiste zavidnosti, ki jo razodeva proti „škricu“.

Red kazenske pravde veva v §. 123: Če kaka priča sodnega (nemškega) jezika ne zná, se sme ona samo takrat brez tolmača izpraševati, kadar preiskovavni sodnik, kakor tudi zapisovavec dovolj znata tisti jezik, kterege priča govori. V tem primerljeji se mora spisom priložiti poverjen prepis zapisnika v sodnem jeziku. Če se pa rabi tolmač, veva postava dalje, „da se mora vsako vprašanje in vsak odgovor tako v jeziku, v katerem se izprašuje priča, kakor tudi v prestavi na sodni jezik v zapisnik postavljati“.

Tako zapoveduje postava, — al kje se spolnuje? Nečemo reči, da brez dovoljnega ozira na narodni jezik ga ni pravosodja (Justiz); al toliko je res, da je ni varščine (garancije) pravičnega sojenja brez tega ozira. Tudi pri

sodnih obravnavah v kazenski pravdi se jezik prič in toženih preveč zanemarija.

Pa se poreče: „Od kod dobiti uradnikov in zlasti pisarjev, ki bi národní jezik dobro znali?“ Šole pa se nasproti izgovarjajo: „moramo tako učiti, da bodo izšolanci pripravni uredniki!“

Kmet vidi, da po kancelijah edino nemščina gospoduje, za to se vé da želi, da bi se mu dete naučilo nemško, in šole se zopet opirajo na to kmetovo izrečeno željo.

Šolskih bukev v narodnem jeziku nihče ne piše, ker ne vidi, kdaj bi se rabile; al šole se nasproti izgovarjajo, da se je deržati nemškega jezika, ker družih bukev manjka! To je tisti „circulus vitiosus“, to je, tisti nesrečni, in zares grešni kolobar, v katerem se slovensčina (in marsikteri drugi nenemški jezik) po sili suče.

Spoznajmo pravo potrebo, spoznajmo pravi namen, in pomočkov ne bo manjkalo! Dajmo národnemu jeziku, kar mu v šoli in pisarnici gré, in nehala bo gnjusna nezaupnost, polovičnost in tema Slovincov (in sploh Nenemcov), in vidili bomo naturi primérjen, lep razcvet cele dežele.

Odkritoserčnik.

Nove bukve.

Alphabet der Geografie zum besseren Verständnisse und Behalten der fremden geografischen Namen von C. M. Teubel, a. ö. Lehrer der englischen Sprache am k. k. Obergymnasium in Laibach etc. Wien, 1859.

Pod tem naslovom leži pred nami Nj. eksc. poglavarju kranjske dežele gosp. Gustavu grafu Chorinskemu posvečena prav praktična knjižica. Po alfabetnem redu razlaga gosp. pisatelj večidel celó resnično pomen geografičnih imen 32 jezikov. Akoravno se pri tematu ni deržal povsod ostro prave pisave, vendar je malokje krivo tolmačil pomen besed. Kar bi očitati imeli v teh razlagah, je beseda: banya, ktero za ogersko ima, pa vendar ni madžarska, ampak ogersko-slovenska, in pomenja duplo, v kateri se voda rada ustavlja. — Bocca, ni ameriška beseda, ampak škipetarska in po Hahnu pomenja: „zerrissenes Felsland“, — herman ne bo obveljalo po gosp. Teubelovi razlagi v pomenu bruder, — jar ni = Ufer, in Jaroslav ne pomenja „Slavenufer“, ampak Jari, to je, validi, fortis nomen habens, — kara, schwarz, ni samo tartarsko, temuč tudi arjansko-indogermansko. Ravno tako kol = See ni tartarsko, ampak perziško; — tudi mate v imenu Sarmat ne pomenja „Mann“, ampak Sarmatae = Sarmatai = Ueberreste der Meder; — dalje roccae = Felsen, kleine Veste, ni „verfallenes Gestein“, ampak romansko narečje sansk. ráçi, Anhöhe; — Villa je iz vicla, tema: vico, in izvirno pomenja: Dorf, ne pa Landhaus; tudi imena Wehr nikakor ne smemo enačiti z deblom ger. — To so edini pogrški, ktere smo našli pri pregledu te hvalevredne knjižice, prav koristne zlasti učencem latinskih in realnih šol, da si ložej zapomnijo težke geografične imena, in njihove pomene polne prav naravnih poznamovanj. Ne bo se kesal, kdor si omisli knjižico, ki vezana velja 50 nov. kr. D. Terstenjak.

Kratkočasno berilo.

Bil je mož beseda.

„Na noge, gnjilobnež, na noge!“ je zagromel v ponedeljek, precej pred solnčnim izhodom, véliki hlapec nekega kmeta v selu Monzi blizo mesta Nizze na Sardinskem, skozi pol odperete vrata v stanico, v kateri je spal Andrej na revni cehti z zavezano glavo. Bil je namreč nedeljski večer v pivnici dobro omáhan.

Andrej je bil sirota; majhen, medel, rumenkast mladeneč, pripraven za vsako delo — ako se mu je prileglo, kar se je pač malokadaj zgodilo.

Zdravniku sela Monzi je bil tako znan, da je imel po